БРОЈ 90 Цетиње, Сриједа 20. новембра 1913. год. ГОДИНА VI.

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год. 5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

ЗА ЦРНУ ГОРУ БРОЈ 10 ПАРА
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
СРИЈЕДОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник" Цетиње. (Црна Гора)

ADRESSE:
„Viesnik" Cettigné (Monténégro)

Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника" а претплату и огласе Администрацији
Огласи се наплаћују по погодби

Цетиње, 20. новембра

Три чињенице, три сензације веома непријатно овијех дана изненадише бечку штампу свијех политичких боја.

Прва је уговор савеза између Србије и Бугарске, објављен у париском „Матену".

Нечијом индискрецијом, која је достојна једнодушне осуде, доспио је речени тајни уговор до јавности, заједно са својим додатком: војном конвенцијом.

У уговору постоји једна одредба, по којој је Бугарска била дужна послати Србији у помоћ 200.000 војника, ако би у ову, за вријеме рата са Турском, Аустрија напала. Иста обавеза постоји за Србију ако би Румунија напала Бугарску.

Због тога „открића" узбунила се сва бечка штампа. Покушава да докаже Европи да је Балкански Савез имао нападачке намјере према Аустрији и према томе да је био наперен противу свјетскога мира. Исти је савез, вели бечка штампа, био бомба противу општега мира, која, захваљујући мирољубивости и стрпљењу монархије, није експлодирала.

Ако је Балкански Савез био атентат на Монархију, одиста је овакво извртање његових побуда са стране бечке штампе атентат на разум све европске јавности.

Главна акција Балканског Савеза ходила је противу Турске у циљу ослобођења прекограничне браће. Спрам Аустрије он је био у одбранбеном положају. Каже се у уговору о савезу: *ако* Аустрија нападне Србију, тад јој Бугарска мора прискочити у помоћ са 200.000 војника. Гдје је ту нападачка намјера? Аустрија је остала мирна, и та одредба из уговора о савезу није употребљена. Мир је општи, дакле, зависио од држања Аустрије. Зашто се у Бечу толико љуте на то осигуравање од Аустрије, — то је друго питање. Вјероватно да им не годи, да се сада свуда зна да се Балкански Савез нарочитом клаузулом обезбјеђивао од Аустрије. То је доказ, да савезници нијесу вјеровали у њене мирољубиве намјере.

Друга је чињеница, такође непријатна бечкој штампи, пријестона бесједа Краља Италије.

Талијанској Пријестоној Бесједи замјерају у Бечу, што ни једном лијепом и топлом ријечи није поменула Тројни Савез и Аустрију. Примјећују јој, да је нашла већи број комплимената за Тројни Споразум. Та непажња је у Бечу произвела болан утисак. Она открива слабе стране Тројнога Савеза и подстиче његове противнике да буду насртљивији.

Трећа чињеница још више је изненадила бечку штампу.

Краљ Румуније такође је читањем Пријестоне Бесједе отворио парламенат. И он је рекао неке ствари, које у Бечу не звоне добро, или није поменуо неке, које би биле добро примљене.

Цар аустриски у скорашњој својој Пријестоној Бесједи обасипао је Румунију љубазностима. Краљ Карол на то није одговорио.

Цар аустриски рекао је даље, како је послије Букурешког Мира на Балкану остало доста материјала за незадовољство. Краљ Карол одговорио је, да је Букурешки Мир сталан и да само он јемчи мир на Балкану.

Цар аустриски напошљетку хвалио је у својој бесједи Бугарску. Краљ Карол у својој свечано је изјавио, да ће Румунија најтјешње везе пријатељства његовати са државама с оне стране Дунава, дакле са Србијом и Грчком, разумује се не са Бугарском, коју Румуни у Добруџи ампутираше!

Разочарење из Рима, разочарење из Букурешта.

Све саме непријатности, све сама изненађења, све саме веома непријатне чињенице, које свакоме показују да су нечији лијепи дани из Арансуеза на Балкану минули, да је пут на Солун био само лијепи сан, који се у Букурешком Миру завршио у ужасној стварности.

Крамаржов говор у делегацијама

Вођа Чеха др. Крамарж држао је у аустриским делегацијама сјајан говор противу спољашње политике графа Берхтолда и улоге Аустро-Угарске у великој балканској кризи. Говор је учинио силан и дубок утисак. Он гласи отприлике овако:

Ми смо били потпуно необавјештени о односу снага на Балкану и осим стварања Арбаније, ми у опште нијесмо знали шта треба да радимо. Пребацивати данас влади, што није окупирала Санџак или што није издејствовала стварање Арбаније прије савезничких побједа — значи тражити немогућности за оно што је било па прошло.

Србија је страшило наше политике, и ми нијесмо ни слутили, да је толика њена војна снага. Са охолим осмјехом одговорило се на вјеровање у убојну спремност српске војске. Постојало је увјерење, да српска војска не може ни корака даље одмаћи од жељезнице. Та зар је управи наше спољне политике могло пасти на памет, да ће Србија бити кадра да изведе свој сјајни поход на Јадранско Море? На Арбанију се мислило, тек када су Срби већ тамо били. Успјеси савезника били су изненађење за цио свијет, а у исто вријеме и карактеристични за то, што су најбољи пријатељи балканских народа били одлучно за политику „статус-квоа", јер су се бојали, да ће је морати примијенити у корист потучених савезника противу побједничке Турске. Нарочито Русија бојала се за балканске народе. То, дакле, није најгора погрјешка наше политике.

Ми смо имали да бирамо једно од овога двога: или да сматрамо свако проширење Србије у правцу Солуна као опасност за наше животне интересе и да, према томе, заузмемо становиште ризикујући и саму опасност европског рата, или да будемо у истини сасвим предусретљиви и благонаклони према свима балканским народима, па, дакле, и према Србима, да им покажемо, да хоћемо да будемо добри сусједи и да ништа друго не желимо, него најживљи сусједни привредни саобраћаи, па онда не бисмо морали да се плашимо Србије, па и да добије неколико пристаништних градова на Јадранском Мору. Али оставити Србији пут за Солун, шта више, тако рећи, силом је нагнати да тежи ка Солуну, а затворити јој најкраћи пут на море, — пут, који би се морао чувати војском, што је нарочито поимљиво, кад је ријеч о Балкану — то је политика полутанства, мрзовоље и ината.

Зарад такве политике привредно упропашћавати монархију, то је гријех, који се не може опростити. Ми смо бацили 400 милијона круна, упропастили смо привредно јадне обвезнике без икакве потребе.

Нашом политиком изазвали смо на вјештачки начин страх од рата, цио привредни живот наш оштетили за читав низ година, наш извоз у повећану Србију јако компромитовали, а за све то постигли смо само, да до душе, Срби не буду, у Арбанији, *али за то су тамо, гдје смо ми хтјели да буду Бугари.*

Ми смо изгубили Румунију, јер је Румунија оно што је хтјела да има *постигла противу наше воље у савезу са Србијом и Грчком*, и постала је најјачи гарант мира, који ми немамо и који ми хоћемо да ревидирамо.

Јавно су се фабриковали извјештаји о онакажењу консула Прохаске, па је онда министарство спољних послаова заиста зачудило цио свијет својим успјехом, јер тешко да је икада аустриска политика била толико срозана у очима цијеле иностране европске јавности, и тако срамно компромитована, као у овом случају. Сензационе неистине потицале су од оних листова, за које се зна, да имају веза са Балплацем или чији су власници доцније остентативно одликовани, по приједлогу министра спољних послова. Ја морам сасвим одсудно изјавити своје жаљење, што је министарство спољних послова тачно знало да Прохаски није фалила ни длака на глави, што му је ово вјештачко узбуњивање широких народних маса требало само да распали јавно мњење противу Србије, да га придобије за Арбанију и да популарише излишну мобилизацију, која те масе привредно упропашћује. Ријетко да се икада тако пријеступнички титрало са најбољим осјећајима народа. Истина, тај господин, који се тако грдно и тешко огријешио о монархију и њену будућност, послан је у Мексико, мало даље од делегације, али ко је одговоран, што је војска без мало пуну годину дана мобилизована и задржана под оружјем? *Сам министар каже, да то није било противу Русије. Значи, дакле, да смо ми противу Србије бацили 400 милиона круна,* одузели кору хљеба толиким јадним оцевима породица и толике породице бацили у биједу и несрећу.

Зар су заиста наше мобилизације установе тако рђаве, да се не можемо на њих ослонити? Зар Босна и Херцеговина нијесу довољно утврђене да могу сачекати мобилизацију?

У осталом, српска војска није била непрекидно на бугарској граници, а сада се хоће да се докаже, како ми, са тако разгранатом жељезничком мрежом, не бисмо могли бити на граници прије Срба; или да се случајно не мисли, да је било потребно, како бисмо Европи показали нашу збиљу? Зар се са Аустро-Угарском дотле дотјерало, да њена ријеч није довољна? Зар је било потребно да се мобилизацијом створи у цијеломе свијету страх од рата, а у накнаду за то да се нанесу најосјетније штете свом рођеном благостању?

Монархија мора да подеси сву своју унутрашњу и спољну политику, тако да у њој не буде никога, ко би могао у Словенству гледати непријатеља своме напретку, идеалним тежњама за јединством! У колико су задовољнији Словени у Аустро-Угарској, у колико је Аустро-Угарска благонаклонија према малим словенским државама на Балкану, у толико оправданије може Аустро-Угарска гледати у будућност мира и привредног полета. Словенства се могу плашити само они, у којих савјест није чиста. На жалост, изгледа, да таквих има врло много у Аустрији и Угарској, и та нечиста савјест била је и главно руководство наше балканске политике у пошљедње вријеме.

Као Словенин ја морам дубоко жалити оно што се десило између Срба и Бугара, али ја овдје нити хоћу нити могу да полазим од момената осјећаја, него хоћу да говорим без икакве сентименталности. Ми не смијемо да се својевољно натурамо за судију. Раздор између Србије и Бугарске, нарочито послије откровења о виновницима другога рата, може да буде само онда нада за садању аустриску политику, али и опет и опет не тамо чврста нада, ако би у Србији сасвим побиједио побједнички занос оних, који су свуда најгори политичари, и ако неоправдано угњетавање маћедонских Бугара, цркава и школа њихових, не би сасвим онемогућило хладне и практичне рачуне политичара у објема земљама. Али тако што морало би бити Србима дошануто директно од стране највећих непријатеља, па и ако је, судећи по искуству с Прохаскином афером, такав макијавелизам данас још могућан, ипак се не може претпоставити, да би Срби били трајно способни за такву глупост.

Срби морају имати отворен пут за море. Ми смо тај пут затворили, али будући снови Србије морају бити тамо, гдје су већ били: у пристаништима Јадранскога Мора, а не на пресјечаном путу за Солун. То ће најзад увидјети и српски ђенерали, који су иначе учинили толико огромних услуга својој отаџбини, и због тога би опрезност налагала, да се не полажу варљиве наде у Бугарску. Било је већ доста разочарања с Румунима. Дакле, и привремени успјех, када се тачно посмотра, није никакав успјех, него много прије само извор највеће опасности за будућност.

У интересу наше индустрије, која је доживјела толико тешких искушења а којој припадају и милиони раденика, говорник жели да се у питању у источним жељезницама, не чине и даље погрјешке. Шта нам помаже наша жељезница од Ниша за Солун, ако прохибитивна царинска тарифа спријечи увоз наше робе у Србију? Србија ће свој државни суверенитет над саобраћајним путевима у својој сопственој територији, бранити свом снагом, као што би то, разумије се, чинила и свака друга држава, па ако би можда опет морала устукнути испред каквог ултиматума, онда ће према томе бити и наш трговински уговор. Уговор се не може изнудити ултиматумом, али и у том случају, тај ултиматум био би извјесно паралисан општим бојкотом. Због тога оканимо се затезања и пријетњи. Ми смо тиме већ доста задали посла нашој монархији.

Нашом антиспирском политиком, стварањем Арбаније, ми смо осујетили дефинитивно рјешење балканског питања, а нашим оружањем загрозили миру Европе.

Ми смо се без потребе умијешали у италијанско-грчко француску диференцију; Румунију смо изгубили у пркос свему увјеравању; Србију испунили гњевом, а Бугарску нијесмо за навијек придобили. Методи наше политике, која је у Прохаскиној афери нашла свог најочитијег израза, пријетњама и ултиматумима ми смо оставили свуда талог срдње, која нам не може бити корисна за будући развој ствари.

Ја чак нећу графа Берхтолда сасвим ни да осуђујем. У историјским часовима требало је да он нађе нов дух, нове путеве за аустријску политику: пут искрене благонаклоности према свима балканским државама, које теже за напретком и развитком, пут који води у њихова срца. Граф Берхтолд је у исто вријеме требао да нађе снаге, да и у монархији продре с другојачијом политиком према саплеменицима тих балканских држава. Требало је да савлада досадању мађарску политику, која је и по саме Мађаре кобна; требало је да савлада стари окорели ситничарски дух, рђаве традиције свог власитог министарства. Али, такве џиновске снаге у њега није било. — При свем том што је он можда често пута имао добре воље и тачног познања, ипак је, на жалост, побиједио стари дух његових канцеларија, побиједио ружним оружјем Прохаскине афере, побиједио њега лично, али, на жалост, и бољу будућност Аустро-Угарске.

Изјава Краља Фердинанда

Краљ Фердинанд је пред једним америчким новинаром у Бечу учинио овакву изјаву:

Што се тиче познатих вијести о мојој тобожњој абдикацији, то не могу никако да разумијем одакле су могле потећи овакве вијести, и нико се можда није због њих толико изненадио као Бугари, а по највише њихов краљ. Зар би заиста могао још неко вјеровати, да би ја ишао у лов у Ебентал, да су ме тако тешки догађаји бацили у та-

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNOGORE CETINJE

кав присјенак о каквом се толико прича.? Ја живим овдје онаквим истим животом како сам то већ од толико година на овамо чинио, т. ј.: Ловим по шумама свога брата; одлазим у Кобург да посјетим гробове својих предака, а када буде све ријешено, тада ћу се вратити у Софију и без једне помисли на то, да би евентуално тамо још штогод било у нереду. Истина за вријеме моје скоро тридесетогодишње владавине било је и таквих тренутака, када сам заиста помишљао, да се ослободим тешког владалачког терета, али сада није тај случај, на име у овом тренутку, када је Бугарској за њене животне потребе више него икада потребан мој извјежбан разум, који мора сад земљи да помогне, и ја не вјерујем да у овом моменту има у Бугарској једне једине странке која би било антидинастичка. Истина, сада долазе времена, када ће у изборним борбама пасти много оштра ријеч; али то ће бити све! Бугари су миран и сталожен народ; они нијесу ентузијасте; ја од њега и не тражим никаква ентузијазма, али код Бугара нема ни зловоље. Оне глупе вијести не потичу из Софије, оне су свакако ван Бугарске измишљене.

На питање коресподента, да ли је Краљ Фердинанд имао разговор са графом Берхтолдом, одговорио је, да је то бесмислица. Ја сам, каже Краљ, као обично што сам чинио за вријеме свог одсуства, тако и овога пута посјетио Цара и Берхтолда, али сумњичење, да сам своје одсуство тобож употребио за политичке афере, неистина је као и све друго што се о томе писало. Свакако сам ваљда овај одмор и мир заслужио послије ових ратовања и горчина које сам поднио ове године. Мој син, коме сам поводом оних вијести телеграфисао, одговорио ми је овако: „Не могу никако да разумијем шта то све има да значи, јер овдје је све мирно, и сви се брину само за напредак и независност ове земље". — Има људи, завршио је Краљ свој разговор, којима се то не свиђа и зато су тако непријатељски расположени.

Опет Русија

Бечки лист „Цајт" пише:

Објављење српско-бугарског савезног уговора долази баш у право вријеме. Упадљиво дуги боравак Краља Фердинанда на аустриском земљишту, аудијенције и конференције, у којима је овдје узео учешћа, дадоше повода свакојаким вијестима и тумачењима; говорено је о тајним везама Беча и Софије и великим будућим плановима, што се ђоја спремају овдје. У сред тог шапата паде париска бомба: тајни уговор Србије и Бугарске, који објави „Матен", што је закључен у фебруару 1913. године. Лако је погодити од куда долази вријеме, откривање и његов циљ. Оно очито потиче из оних русофилских бугарских страначких кругова, што су сад у изборној борби, што воде онако жестоку агитацију противу Краља Фердинанда, којем хоће да онемогуће одвраћање од Русије и приближење Аустрији. На ипак и ми имамо потпуна разлога бити захвални париским извјестиоцима. Оно у главном одавно су познате у главном тачке уговора из говора српског министра предсједника Николе Пашића и из наговјештања француске штампе; а у нашем листу изнесене су све те појединости и на њих обраћена пажња јавности. Публиковање „Матена" доноси коначно потпуни текст уговора и допушта да му се прегледа и уочи велики политички значај.

Тај значај да се карактерисати једном ријечи: ради се о формалној завјери против наше монархије. Русија не само што није знала за завјеру, већ ју је баш она сковала. У сваком будућем заплету, за који се постарао уговор, Русија задржава одлучну ријеч; и ту се изрично вели, да ће Русија узети учешћа у свима преговорима савезника и у свему, што произађе отуд — памтите добро: сама Русија, искључујући сваки неспоразум које му драго друго државе. Разумије се само по себи, да је та строга тајна уперена против наше монархије. У то не може бити сумње због позитивних одређења уговора. Сваку, ма и пролазну окупацију кога му драго дијела Балкана војскама „које му драго велике силе" — а која би сила могла доћи ту у питање ако не Аустро-Угарска? може Србија узети као повреду њених животних интереса, и обавезује Бугарску, да јој помогне војском

У закључној војној конвенцији крштено је дијете у осталом својим правим именом и Бугарска се обвезује у случају сукоба Србије с Аустро-Угарском, притећи јој у помоћ у наману руку са двјеста хиљада војске. А да су савезници вјеровали у могућност сукоба, види се из тог, што уговор предвиђа за Србију, као добит у земљишту прије свега сјеверну Арбанију, дакле баш ону балканску област, коју је љубоморно чувала аустриска дипломатија. Сав уговор чини утисак, кад га прочитамо пажљиво, не бунећи се последњим догађајима, да су савезници више вјеровали у могућност рата с Аустро-Угарском, но с Турском. Како је лако могло године 1912., у вријеме устанка у Арбанији, ма које посредовање Аустрије, бити према томе тајном уговору схваћено као casus belli (узрок рату).

То ли је дакле био тај наш добри пријатељ Фердинанд и то је та аустрофилска политика, на којој се морадосмо показати благодарни у борби за ревизију букурешког уговора! И за љубав томе другу завјереника, што је у потаји потегао мач на нас, одбисмо од себе Румунију. А што дјелује још горе и жалосније од свих тих грјешака и разочарања, јесте факат, да је наша дипломатија држала у тајности пред аустрицском јавношћу перфидне планове бугарске политике. Како рекосмо, битни дијелови сад у цјелини изнесеног бугарско-српског савезног уговора познати су има неколико мјесеци. Али полуслужбена штампа нашег министарства иностраних дјела шутила је до сад о тим важним откривењима као заливена. Аустријској публици хтјели су прећутати истину, јер би се иначе с огорчењем побунио сав свијет против нечувене слутње, да смо тој истој Бугарској поклонили своје повјерење и учинили од ње ослонац нашој балканској политици. Стога се са захвалношћу морамо радовати париској публикацији. Она нас коначно ослобођава а надати се за увијек свих пројеката пријатељства међу Бечом и Софијом тих Бертолдових љубакања, што су не само без смисла, него и недостојна.

Шта пишу Французи

— О Бугарској и Аустрији —

Велики и угледни париски лист „Журнал де Деба" доноси овај уводни чланак:

Све наговјештава блиску династичну кризу Бугарске. При свјетлости полемика заподјенутих посљедњих дана између бугарских политичара, улога Краља Фердинанда у почетку другога балканског рата излази све у неповољнијој свјетлости. Суверена формално оптужују више његових оидашњих министара да је издао, противу њиховог изричног мишљења, заповијест да се нападну Срби и Грци. Генералисим Савов изјављује да се покорио писменој заповијести краљевој. Покушава се да се та открића заташкају, али би било дјетињасто мислити да ће она проћи неопажена у Бугарској. Још би залудније било замишљати да људи званично одговорни неће у тренутку кризе бацити одговорност за пораз на правога кривца, ако су доиста невини. По природи и васпитању, Бугари су мало склони праштању и милостивости. Ако они држе у дубини срца Фердинанда Првог за виновника катастрофе, они му то неће опростити.

Али овдје се поставља једно питање. Да ли погрјешка краљева, ако има погрјешке до њега, није погрјешка његовог народа? Да није он предњачио народној жељи бришкирајући ријешење? Да није он био потајно храбрен од високих личности, у и ван земље? Није ли он у исти мах попустио налозима стамбуловиста и радослависта и сугестијама из Беча? Није ли се бојао атентата македонских Бугара на случај да се одрекне, арбитражом или другачије, једног дијела Македоније који уговор од 13. марта 1912. не признаје Србији? Како је сујевјеран и амбициозан да се није нагло одлучио да игра за све или ништа? Али свагда стоји то да је изгубио главну партију. Још одмах послије Луле Бургаса византиска фатаморгана навела га је на непоправиму грјешку. Он је испустио плијен ради сјенке. Он је бацио своје трупе исцрпљене и болесне на чаталџиске линије, у место да закључи у бљеску славе мир који му се нудио са условима који су превазилазили све оно чему се он могао надати на мјесец дана раније. Он се изложио двјема авантурама у место да консолидује величанствене резултате. И тако је са та два лакоумна посла изгубио плод стрпљивих напора једне цијеле владавине.

Фердинанд Први пошао је у Бечу да потражи утјеху и потпору. Илгледа да је тамо нашао само платонске утјехе. Савјети Аустрије не доносе срећу. 1885. Балплац је завитлао краља Милана у борбу противу Бугарске. Данас је пак Бугарска, подбадана од стране бечког кабинета да матира Србију, згажена. Аустрија је 1885 могла задржати побједничке Бугаре на путу за Биоград, не могући ипак коначно спасти Краља Милана од дискредитовања и абдикације. 1913. она је била неспособна да задржи коалиране Србе и Грке, и не види се на који би јој начин пошло за руком да одржи престиж Краља Фердинанда. За то би јој било потребно да предузме иницијативе које јој забрањују дипломатска ситуација Европе и њене унутрашње тешкоће. Данас је Фердинанд Први само Краљ аустрофилске партије; то није много. Г. Генадијев и г. Радославов моћни су да руше, али су немоћни да подижу.

* * *

Граф Берхтолд изгледа тако исто жалосно у делегацијама као и Краљ Фердинанд у својој краљевини. Његов експозе од прије неки дан произвео је „ледени" утисак, каже официозна „Нова Сл. Преса". Ни један аплауз није допао од одбора аустриске делегације, који ипак сачињавају осам екселенција и пет бивших министара од њених 24 члана. Неодобравање је опште. Оно се појачава у току дискусије. Граф Берхтолд нема ни мало права да оптужује „мало пријатељске гласове" који долазе из Француске. Да је саслушао гласове који су долазили из Француске, од којих су многи били истински пријатељски; да је умио да заузме одрјешито позицију и да брани животне интересе своје земље, који се додирују са интересима разних народности монархије, он данас не би трпио нападе од најпросвјећенијих људи оба парламента. Он је водио закулисну политику, а та у свима земљама доноси несрећу.

Пријестона бесједа Краља Румуније

Румунски Краљ Карол отворио је Парламенат Пријестоном Бесједом, у којој, између осталог, каже:

Отварајући Парламенат 1877. рекао сам тадашњим народним посланицима: Наша тежња за самоодржањем налаже нам дужност, да хитамо тамо откуда нам пријети опасност, и тако сам на челу наше младе војске пријешао Дунав. Познато је како је румунска војска одговорила својем задатку на бојноме пољу. То јој је признато и од непријатеља. Наши војници не изневјерише крв која тече њиховијем жилама. Данас послије 36 година поново осјећам дубоко морално задовољство, што ново засједање парламента могу да отворим ријечима хвале и признања војсци. Ма да наши војници сада не имађаху прилику да своју храброст засвједоче у крвавим окршајима, ипак су дали доказ о својем полету, својој ваљаности, својем духу и дисциплини, које их оспособише, да дивљења достојном хитрином и тачношћу одговоре свијема захтјевима положаја. Захваљујући увиђавности моје владе и вашој просвијећеној сарадњи наша добро спремљена и богато наоружана војска стављена је у једном повољном тренутку у покрет и поново је при-

ПОДЛИСТАК

Петар Петровић—Његош*)

Благо томе ко довијек живи
имао се рашта и родити!
Вјечна зубља вјечне помрчине
нит' догори нит' свјетлости губи

Сваки народ има по неколико ријетких великих људи, које су само појединца стољећа рађала и они су се својим умом и осјећајима високо уздигли над обичну масу, а одржавајући ипак унутарње везе с том масом остајали су њене вође и учитељи. И они сами испуњавали су читаве странице у политичкој и културној историји свога народа. Стољећа су их само рађала, да вјечно живе и познија покољења са пијететом и заносом спомињу њихова дјела и славе њихове сјени. И наш српски народ може с поносом показати неколико оваквих величина, које је дао XIX вијек, а међу њима на видном мјесту и генијалнога пјесника «Горскога Вијенца» Петра Петровића—Његоша.

Бурне и несрећне године 1813. угледао је свијетло у крилу слободне Црне Горе овај велики српски пјесник. На крсту доби име Раде, а кад се закалуђерио прозван је Петром. Када му се навршило 10 година дао га је његов стриц тадањи владика Петар I. у школу у бокељски манастир Савину, гдје је учио три године код калуђера Јосифа Троновића. Баш када се је Раде вратио на манастира на Цетиње, дође срећним случајем у Црну Гору тада слављени пјесник Симо Милутиновић Сарајлија, који се прими, да одгоји младога Рада. Истина, Симо није могао дати Раду никако систематско и стварно образовање, јер и сам није био ваљано наображен, али тај је недостатак богато надомјестио Сими пјеснички дар и осјећајна душа. Он је у Рада пробудио вољу за читање и за књижевни рад, он је у његову младу душу улио безмјерну љубав према свему, што је српско и словенско и дао му силно увјерење у моралну и физичку снагу српскога народа. Овакав Симин рад био је од великога значаја по душевни развој Његошев и Његош се ради тога увијек са захвалношћу сјећао свога дичнога учитеља.

Год. 1821. би Раде иза смрти Петра I. закалуђерен и проглашен за владику и господара Црне Горе. Год. 1831. би проглашен за архимандрита, а касније у Русији за епископа и митрополита.

Тежак и мучан посао је чекао младога владику на пријестолу приморском, није то била владарска дијадема но прави трнов вијенац, који је чекао, да крунише главу младога и идеалнога Господара. Његова земља споља опкољена непријатељима, а изнутра разорана неслогом и крвавим борбама између појединих племена и сада је требала чврсте руке, да из тога хаоса створи ред и јединство. Млади Господар прегну стога свом одлучношћу на рад и ноће у држави изводити многе реформе, којима је хтио, да из темеља препороди Црну Гору и да створи од ње јединствено уређену државу способну за оне узвишене националне задатке, што јој је намијењивао њен положај. Онда осим политичкога уређења државе настојао је владика и око просвјете, подигао је једну штампарију на Цетињу и почео по земљи градити школе. — Већи дио оних владичиних реформи био је рђаво разумијеван и изазвао је буру незадовољства у појединим племенима, што је идеалном владици приредило у животу много горких часова.

Осим оних унутрашњих тразвица морао је Његош кроз цио жрвот водити борбу са Турцима и Арбанасима, који су оружјем, а често и подмићивањем хтјели да Црну Гору покоре својој власти. Ово подмићивање, које је каткада успјело код неких племена, доводило је владику готово до очајања и он је у таквим приликама готово сломивши срце поступао строго, чак и окрутно, јер се ту радило о слободи читаве Црне Горе. У овим непрестаним борбама тражио је владика често помоћи у Русије, ишао је тамо сам двапут, али му је Русија увијек могла дати само новчану помоћ, јер јој друго нијесу допуштале политичке прилике.

И ова силна и неједнака борба против Турака, незадовољства у земљи, чести неуспјеси и недаће, на напокон опречност стварности и идеала, све је то уносило болно расположење у владичину осјетљиву душу и све то ускорило је суву болест, која га је већ одавна подједала и постојано убијала. Под крај живота оде он у Италију, да под њеним вјечно ведрим небом на сунчаним кампањским обалама потражи лијека, али бајна природа сунчане Кампаније није могла излијечити болест, која се зачела у хладним кршевима Црне Горе, и неизлијечен и болан повратн се несрећни пјесник опет међу кршеве своје драге Црне Горе, гдје 1851. испусти своју племениту напаћену душу.

Владика Раде је један од оних великих људи, који су се својим сопственим силама подигли из мрака до замјерне висине. Он је рано научио талијански, француски и руски и читао је марљиво на оним језицима највеће свјетске пјеснике и филозофе, на како је од природе био врло даровит то је на овај начин достигао висок ступањ филозофске и књижевне наобразбе.

(Наставиће се)

*) У сарајевској „Српској Ријечи" написао је В. Смиљанић овај прекрасни подлистак о нашем народном великану Владици Раду. Ур.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNOGORSKE DIJASPORE

јешла Дунав и дала нам снагу, да Балкану натуримо од цијеле Европе толико жељени мир и да обезбиједимо наше границе с оне стране Добруџе проширивши их на Западу до Туртукаје и на југу до Екрене.

Ушљед политичког држања моје владе за вријеме балканске кризе међународни односи Румуније бијаху најбољи. С једне стране могле су Велике Силе да оцијене важност наше сарадње при трудовима у корист мира, *а с друге стране Букурешки Мир запечатио је особито тијесне везе пријатељства Румуније са државама с оне стране Дунава. Ми смо у праву стално да пазимо да мир не буде поремећен. Зато смо ми имали нарочити интерес, да се мир васпостави и међу онима, који су још били у ратноме стању. У томе правцу прилежно смо радили, и наша настојавања не остадоше без плода. Сад можемо у будућност да гледамо најјачим поуздањем.*

Српско-њемачко вече у Минхену

Пишу нам из Минхена:

Назад неколика дана приредило је друштво „Дубвид" једно српско вече, које посјетише неколико одличних минхенских породица и књижевника. Српска студентска омладина је такође у великом броју дошла и особиту јој је пажњу и љубазност поклањао друштвени секретар д-р Раше. Предсједник друштва, др Шуп, нагласио је у поздравним ријечима, да је друштву циљ узајамна веза у култури и знаности и њено унапређење, као и брига о студентској омладини из балканских земаља. Заједничким опћењем, које друштво омогућује, морају се уклонити рђаве предрасуде, које су досада обострано постојале. Важан корак у овом смислу је тај, што се друштво озбиљно стара, да се ближе упознамо и што тјешњу везу с овдашњим бољим друштвом одржаћемо, те тако нам се даје прилика, да побијемо оно рђаво мишљење у публици, које је о нама досле постајало, тим прије што је сада за нас више интересовање.

Послије поздрава слиједило је умјетно читање српских народних пјесама у Гетеовом пријеводу, као и пјевање, које је присутне очарало. Крај пјевања била је „Онам' онамо" и сви се пријатно изненадисмо, кад је предсједник друштва, д-р Шуп присутним објаснио, да је то свесрпска химна од нашег узвишеног Краља — Пјесника, којег је по његовом приједлогу друштво телеграфски поздравило.

Ово прво забавно вече веома је дивно у штампи поздрављено и ми се не можемо довољно да нахвалимо за љубазност, којом нас је управа и присутна публика предусрела.

Ускоро ће друштвени секретар, д-р Раше, да држи предавање са сликама о Црној Гори. Том ћу приликом опширније о предавању говорити. **Б. В.**

Русија и Њемачка

Берлински лист «Пост» поводом посјете руског министра иностр. дјела Сазонова у Берлину пише овако:

«Некоје су се њемачке новине расписале пред садашњим доласком Сазонова у Берлин о могућности *зближења Њемачке са Русијом на рачун Аустро-Угарске.* Потребно је протестирати против тога будући је та политика — немогућа.

Најприје је потребно констатирати, да је Русија финансијално зависна од — Француске.

Даља запрјека је демократски дух, који је толико продахнуо све врсте Русије, да они својим свјетским погледом много више гледају француској и енглеској него ли њемачкој јавности.

Мржња спрам Њемаца је у читавој Русији особито у њезиној армади тако велика да ниједна руска влада неми моћи, да преведе руску политику на трачнице — њемачке.

Панслависте и револуционарни живаљ јесу главни носиоци ове мржње против Њемаца с тога, јер баш у Њемачкој виде најсилнији зид против својег свјетског назора о политичком развитку.

За савез са Русијом морала би Њемачка жртвовати Аустрију и Турску те дозволити, да Русија има превлађујући утицај на Балкану.

То је најмања — цијена, за коју би Русија могла промијенити свој савез са западним државама за савез са Њемачком. Њемачка мора знати, да се Русија приправљ за уништење Аустрије, да постане господарем балканских Славена, да добије превлађујући утицај у Малој Азији и стече тијесан Црног Мора.

Њемачка мора за то под сваку цијену држати Аустрију, а у њемачкој штампи морају једном за навијек умукнути гласови о могућности зближења са Русијом.

Овим изјавама њемачким додаје Новое Время:

Нека канцелар Бетман-Холвег говори данас С. Д. Сазонову што хоће, но смије се заборавити на једно, на његове ријечи изјављене недавно у државном сабору. Он је громовским гласом навијестио приправљени сукоб њемачког племена са славенским и није промијенио смисао своје изјаве нити на посредовање руске владе.

Дневник

Краљичино здравље. Њено Величанство Краљица опоравља се од потоње болести. Љекари су изјавили да је искључена могућност сваке компликације. Краљица се постепено али стално опоравља уз особиту љекарску пажњу. Специјалиста др Папен из Париза враћа се натраг.

Отпутовали на Тополицу. Њихова Краљ. Височанства Нашљедник и Нашљедница отпутовали су јуче на Тополицу.

Дипломатске вијести. Г. Евгенијадес, грчки посланик, отпутовао је на одсуство. У дужности га заступа као отправник послова г. конзул Псара.

Курс француског језика. Госпођица Жан Рејмон, наставница у бив. руском Институту на Цетињу, отвара курс француског језика за дјевојке. Часови ће бити четири пута недјељно а по цијени од 15 перпера мјесечно за једну ученицу, а од 10 перпера за по двије или више ученица из исте породице. Упис ће се вршити 25. новембра т. г., а предавање ће почети 1. децембра. Како је госпођица Рејмон Францускиња, то њено предавање може бити од велике користи њеним ученицама.

Лијепо вријеме. Лијепо вријеме једнако траје на опште задовољство. Ноћи су студене, али дани су топли и пријатни као у прољеће. Овакво дивно вријеме у ово доба године одавно се не памти. Судећи по барометру, изгледа да ће лијепо вријеме дуже потрајати.

Поновни Берхтолдов говор

У аустријским делегацијама одбор за спољну политику усвојио је са великом већином и без промјена буџет министарства иностраних дјела. Усвојене су и суме за диспозициони фонд. За вријеме дискусије граф Берхтолд одговорио је на критике, које су биле упућене на аустријску политику и које се своде на то, да аустријска дипломација није имала одређеног правца, ни опредијељеног циља и да учињени трошкови не одговарају постигнутом резултату. Што се тиче прве тачке, министар сматра да је може побити до извјесне мјере и износи, да смо ми на вријеме — у августу мјесецу прошле године — указали на озбиљност ситуације, дакле у моменту, када она још нигдје није била опажена. Затим ми смо узели иницијативу за интернационалну акцију, која је имала за циљ да приволи Порту да уведе радикалне реформе, које би биле у свању да отклоне намјеравану акцију балканских држава. Али негативно држање Порте учинило је наше напоре илузорним и турска мобилизација, којој није било мјеста, допринијела је и довела је до тога да је конфликт избио. С друге стране, за вријеме сесије прошлих делегација, ја сам привукао пажњу на предстојећу опасност, али то је тада тумачено као песимизам.

Учињена је примједба да је односно Албаније можда у почетку балканске кризе било могуће постићи са балканским државама оно, што смо доцније тражили. Министар напоминье да је Албанија у том моменту била још турска територија и како бисмо у то вријеме, да би осигурали неутралност балканских држава, морали, с обзиром на турске трупе које су се тамо налазиле, прићи стварној окупацији, која би апсорбовала један велики дио наше марине за вријеме интернационалне кризе, то нијесмо могли учинити. Али да балканске државе нијесу усвојиле наш захтјев, наравно, ми бисмо били принуђени да и против наше воље уђемо у борбу и да дамо други обрт нашој будућој балканској политици, у осталом односно свију ових питања ваља узети у обзир општу интернационалну ситуацију тога времена.

Данас је већ неколико пута учињена напомена односно „Матеновог" објављивања тајног уговора о савезу између Србије и Бугарске. Под условом да су те информације тачне, а оне се слажу са многим вијестима које смо добили у своје вријеме, овде би имали нов доказ да су балканске државе донекле рачунале на једну велику силу и у исто вријеме на могућност да ће конфликт ускоро наступити. Ма како било, ни у ком случају не може се помишљати да би се конфликт са балканским државама могао сматрати као достојно предузеће за Монархију и да одговара њеној улози на Балкану. То је једна ситуација, којој би се у даном случају морали прилагодити, али коју не треба да изазивамо, нити да јој повлађујемо, нити је хоћемо.

Што се тиче прекора г. Волфа, да смо напустили Солун, а тако исто и Новопазарски Санџак, — односно Солуна министар напоминье да ту није у питању напуштање, пошто ниједан од мојих предходника није помишљао да дође до овог приступишта, а затим пут који води овој експанзивности ка Јегејском Мору, повукао би за собом највеће непријатности и изазвао неспокојство, јер би анексија територије која је овдје у питању, чији је ступањ цивилизације доста примитиван и на којој живе неколико народа, изазвала нове врло опасне проблеме и нове терете, којима се не може догледати крај Истина у политичком и економском погледу слободан пут ка Солуну захтјева сву нашу пажњу, што нећемо изгубити из вида. На првом мјесту одредбе уговора, који су закључени у томе циљу у четворо још постоје и ми сматрамо као границу. А затим ми полазимо са гледишта да ће и акције оријенталних жељезница, које су у рукама аустро-угарских капиталиста, послужити да заштите наше интересе и наш увоз преко Солуна.

Што се тиче Санџака министар износи, да послије одредаба у нарочитом споразуму и на основу берлинског уговора, ми нијесмо имали одријешене руке да га тражимо, што би у осталом имало вриједности само тако кад би захтијевали и један дио Старе Србије, која би га ставила у додир са Албанијом. Затим министар напомиње опасност од конфликта, до кога би једна таква политика могла довести. Из тог разлога ми смо пошли средњим путем нашим захтјевима односно Албаније. Поводом примједбе појединих говорника да смо требали источну обалу Јадранског Мора оставити Србији и Грчкој, министар изјављује, да му једино неутрализована Албанија у даним приликама изгледа као сигурна гаранција за слободан додир Монархије са отвореним морем. Заснивати наше наде за будућност једино на моменталној затегнутости односа између Грчке и Италије, то је по мом мишљењу врло смјело предузеће. Министар не дијели онај песимисам, који су изразили неколико говорника односно виталитета нове албанаске државе. Ма да имају да се ријеше велика питања о организацији и економском уређењу, ипак се данас може рећи да су оне велике опасности, које су пријетиле младој држави, готово пребројене. Што се тиче жеље, коју су изразили неколико говорника, да се Албанија подијели на двије сфере интереса: аустро-угарску и италијанску, могу изјавити да таква једна диоба никад није била узета у оцјену. Један од говорника поменуо је школе које ми издржавамо у Албанији и изразио бојазан, да ми на тај начин нашим новцем доприносимо да у Албанији талијански језик узима све више маха. Међутим у Албанији годинама већ постоје основне школе са католичким свештенством као учитељима, у којима се предаје на албанском језику. У Албанији има такође средњих школа у којима се предаје на талијанском, али једино из разлога што до сада није било довољно албанских учитеља. Но и ово ће бити у будућности регулисано Остављајући на страну ова факта, ја не дијелим то мишљење да талијанске школе у Албанији садрже у себи један елемент, чије су тежње противне нашима.

Затим министар правда велике трошкове због изванредних војних мјера изјављујући: Ми потпуно схватамо колико су велике жртве, које су војска и отаџбина ставили на терет свима редовима грађанства. Један патриотизам пун одушевљења распростро се био у најшире слојеве популација, улијевајући свима дивљење.

Односно мисије принца Хохенлое-а у Петрограду, она је имала за циљ да отклони неспоразуме. И тај циљ потпуно је постигнут благодарећи великој иницијативи два монарха.

Што се тиче ревизије букурешког уговора о миру, министар понавља изјаву, коју је у том погледу учинио у угарској делегацији, износећи да је питање о ревизији било ријешено у Лондону иницијативом Енглеске и да су њу послије биле усвојиле све велике силе, видјевши у њој једно средство да се дође до мира. Ми ни у ком случају немамо намјеру да сами тражимо ревизију. Ми ово питање сматрамо да је интернационално.

Министар спомиње даље напоре које је Монархија чинила у Лондону и у Петрограду у корист Румуније, он одбија тврђење да ћемо Румунију замијенити Бугарском. Ово тврђење спада у ред оних информација, које су пуштене тенденциозно и којих се треба чувати.

Министар износи шта је све Монархија учинила на конференцији у Лондону ради заштите мањине поједине националности и религиозне мањине.

Министар је такође изложио у детаљима Прохаскину аферу. Он изражава своје жаљење, што је она произвела тако дубок утисак у грађанству.

Напошљетку он побија тврђење да су путеви у Албанији сграђени аустриским новцем.

Из народа

Прослава у Никшићу

Једна је година, од како се испунила она давнашња жеља и остварила она велика мисао, коју је српски народ гајио од Косова. Доскорашњи усамљени борац за Српство данас 3. новембра 1913. г. свечано прославља стогодишњицу од рођења Владике Рада. Знаменити дан!

Вјечна правда захтијева од нас, да данас 3. новембра о. г. са синовљом пошћу славимо и прослављамо стогодишњицу од дана рођења Митрополита Господара Црне Горе Петра II. Петровића — Његоша, који се је борио за свету вјеру и поносно име народно. Име његово треба свагда да сјаје међу свијема генерацијама његова народа, као што му и на небу душа ужива вјечну славу и покој, јер је у »Горском Вијенцу« испуњена његова жеља: Српски народ је Косово осветио!

Данашњи дан јесте славље цијелога Српства; данашњи дан испуњава превеликом радошћу срце сваког православног Србина; данас се све словенске душе напајају неком напредном милином; данас сва словенска срца трепте од ријетка весеља погледом на прославу, која се данас слави, а којом би се и велики који пород могао подичити; на данашњи дан види се, како и велико и мало, мушко и женско хита из Божијег храма у просвјети, да и тамо ода топлу и срдачну хвалу Митрополиту Господару Петру II.

Чим се сазнало из централног одбора цетињског за прославу стогодишњице од дана рођења Митрополита Господара Црне Горе Петра II. Петровић—Његоша и никшићски одбор утврдио је програм.

Пошто је подијељен рад — свак је с волом прионуо на посао и све је у очи дана било готово.

Цијеле недјеље пред прославом у Никшићу је расло право предславље.

У 5 сати изјутра, као што бијаше уланьено, топовски метци огласили су да је свечани дан отпочео и варош је била већ у пуном славју окићена заставама. Представништва, главари и народ из Никшића већ су били у цркви. У јутру у 9 сати отпочета је служба божија са благодареньем. Чинодјејствовао је преосвећени епископ г. Кирил са мјесним свештенством. На јектенијама је одговарало пјевачко друштво »Захумље«. Послије свете службе преосвећени епископ г. Кирил говорио је о заслугама Владике Рада, као црквеном поглавару, Господару и великом родољубу.

Послије 10 сати за вријеме благодареља са многољетствијем тон је непрестано грувао а звона звонила тако, да се од њих стадоше разлијегати силни одјеци по кршевитим брдима.

Кад се је послије св. службе у великом броју импозантна група у свечаном руху кренула из цркве са г. епископом Кирилом на челу било их је милина видјети: заиста мора мило годити срцу српском кад види овакав дивни састанак! Од изласка из цркве до основне школе густи редови народа прекрилили бјеху пут. Свечаној поворци пристизали су путем појединци, који су се били задржали. Они иду ка основној школи, да

и тамо чују ријеч о Господару Црне Горе, Владици Раду и да се одуже духу највећега свога генија! Цио скуп дошао је био пред школску капију, гдје их одборници чекаху. Озелењелом искићеним стубовима, накојима су барјачићи, висе вијенци; виси овјенчана слика Владике Рада; разноврсне историјске слике и др. све то у једној хармоничној цјелини.

3. новембар 1913. године празник је наше народне величине!

Пошто су се у дворани декорисане школе сви уврстали у густим редовима, настали су свечани тренутци програмом утврђени.

Значај овог дана огледа се најбоље у пјевању, декламовању и говорима г. проф. Буквића, чије се лице сијало према многобројним слушаоцима, говорио је о Владици Раду, као о књижевнику и пјеснику, а судија г. Радовић као о владару црногорском.

Врхунци нашег задовољења избише и онда кад се стаде приказивати одломак из »Горског Вијенца«! Бенгалска ватра освјетљиваше овај чаробни призор! Што се тиче свијета, какав је утисак учинило у њему ово приказивање, најбоље се види из изражаваног задовољства.

Који народ располаже оволиком моралном снагом, тај народ иде на сусрет љепшим данима у своме животу народном.

У првом мраку почело је освјетљење вароши и брда у наоколо никшићског поља. То је било врло чаробно призорје! Сва су ова брда у непосредној близини вароши, на којима су негда били турски шанчеви.

Далеко би ме одвело, кад бих стао ређати заносне одјеке са ове прославе, који су се за дуго разлијегали по овдашњој основној школи; него сам само изабрао оно, у коме се огледа једнодушно задовољство и понос успјехом овамошње прославе.

На опште задовољство са ове прославе сви се разиђоше у лијепом реду.

А. В.

Српски народни инвалидски фонд свети Ђорђе

Из Биограда јављају:

Као што је већ познато, на дан 27. пр. м. усвојена су на збору, одржаном у Официрском Дому, правила ове хумане и патриотске установе, кроз коју ће Српски Народ указивати заслужену захвалност својим потребитим храбрим синовима, што освојише Косово и удвојише Отаџбину.

Ова правила прочитао је један од иницијатора за организацију ове установе, г. Марко Стојановић, пошто је претходно у кратком, али врло лијепом уводу изнио и констатовао како величину заслуга наших храбрих ратника, тако и величину захвалности, коју им је дужан Српски Народ.

Из ових се правила види, да је прва имовна основа овоме фонду у прилогу српског Борског Бакарног Рудника Свети Ђорђе, и у прилогу г. Ђорђа Вајферта, првог иницијатора за стварање ове установе, и његове супруге. Борски Рудник дао је новчани прилог, за који је набављено 243.500 динара српске државне ренте, а г. Вајферт и његова супруга дали су новчани прилог за набавку ове ренте, тако да с предњом сумом буде свега 300.000 динара.

Даљи извори за увећање фондове имовине биће: прилози, одређени, фондових чланова; прилози добровољни, живих људи, прилози од завјештања, у нашљеђу или легату, и најзад остали разни приходи.

Чланови су фондови: добротвори, утемељачи, редовни чланови и стални приложници.

Члан добротвор је оно лице, или установа, које фонду од једанпут положи најмање 500 динара.

Члан редован је оно лице, или установа, које фонду положи најмање 100 динара, или одједанпут или при упису а пола најдаље кроз годину дана.

Члан стални приложник је оно лице или установа, које фонду редовно полаже по 12 динара годишње. Члан стални приложник, који за десет година не буде редовно плаћао по 12 динара годишње, или који у току тога времена, на учињена већ плаћања допуни суму до 100 динара, признаће се за редовног члана.

Могу се јавити и људи слабијег имовног стања као приложници са мањим од напријед одређених чланских прилога. На тај случај, мањи приложник, који би фонду желио прилагати колико кад може, добија приложничку књижицу, у коју му се уписује колико кад приложи, и кад прилагањем испуни 100 динара, признаће се и он за редовног члана.

Члановима добротврима, утемељачима и члановима редовним, кад исплате своје чланске прилоге, издаје се фондова диплома. Диплому ће спремити Фондова Управа, на којој ће уз остале знаке за које се нађе да јој приличе, бити на средини Косовска Црква Грачаница.

Приход од главнице фондове, улози сталних приложника и улози мањих приложника, као и остали случајни приходи, трошиће се на фондове циљеве.

Помоћ из овога фонда чиниће се оним ратницима и породицама ратника, којима се буде чинила помоћ из државног Инвалидског Фонда, и то чиниће се као допуна помоћи по реду веће потребе којега ратника или које породице ратникове.

За такве ратнике и чланове њихове породице, који би по својој снази могли што за живот каквим послом привриједити, Фонд ће се старати да им се такав посао нађе.

Свима пословима овога Фонда управља Главни Одбор од 51 члана, преко свог Извршног Одбора, који Главни Одбор бира из своје средине и има 12 чланова, од којих Главни Одбор бира једнога за предсједника и једног или двојицу за потпредсједнике, који ће то бити у оба одбора. Тако исто бира Главни Одбор из своје средине једног члана за главног благајника и једног за главног секретара. Његово Високопреосвештенство увијек је почасни предсједник Главног Одбора, и када је у Одбору, он предсједава.

По варошима, у земљи, може Главни Одбор састављати пододборе, а по мјестима гдје то не би било могућно, или гдје би тако било по посао угодније, може постављати и своје повјеренике.

По прочитању правила изабран је главни одбор, а одмах затим и извршни одбор од лица, која су изабрана у Главни одбор. У извршном одбору су: предсједник г. Ђорђе Вајфајт, гувернер Народне Банке; потпредсједници г. г. Ђенерал Михајло Рашић и бив. министар Љуба Ковачевић; главни благајник г. Јован Алексијевић, ревизор царинске управе у пензији; главни тајник г. Ј. Миодраговић, проф. у пензији; чланови: г. г. Андра Ђорђевић бив. министар, Тића Марковић бив. гувернер Народне Банке; Др. Грамберг индустријалац, Ср. Стојковић директор гим. у пензији, Милан Андоновић проф. универзитета, Бенцион Були народни посланик и Марко Стојановић вицегувернер Народне Банке.

Њ. Кр. Височанство Престолонаследник Александар, који је покровитељ ове установе и који је лично присуствовао збору, поздравио је г. Ђорђе Вајферт говором, у коме је видно истакао заслуге Њ. Кр. Височанства Престолонаследника на бојноме пољу и нагласио, како Он из ратничке службе с бојнога поља хита у службу хуманости и родољубља. Још је г. Вајферт нагласио, да долазак Њ. Кр. Височанства Престолонаследника на збор а нарочито Његова усрдна готовост, којом је изволио прихватити под Своје окриље ову хуману и патриотску установу, која се данас организује у Његовом присуству, дају поуздано увјерење, да ће ова установа под високом заштитом Његовом, бити у свему Српству прихваћена онако, како то доликује српском родољубу.

Њ. Кр. Височанство Престолонаследник изволио је одмах изјавити да се са задовољством прима покровитељства ове симпатичне и племените установе, јер је прожет увјерењем, да је помагање рањеника и невољника из ових херојских ратова, прва и света дужност свакога Србина. Уједно је Њ. Кр. Височанство Престолонаследник дао израза нади, да ће овом лијепом примјеру покретача и оснивача ове установе брзо сљедовати сви родољуби, те ће ова хумана и благотворна установа ускоро одговорити свом великом задатку. У то име Њ. Кр. Височанство Престолонаследник изволио је пожелити овој установи срећан рад.

Г. Ђорђе Вејферт изјавио је свима присутним г-ђама и господи усрдну захвалност на племенитости, којом су се одазвали позиву за збор, и молећи да ову хуману и патриотску установу својски пригрле и својим заузимањем и утицајем потпомогну, те да она што брже досније до оне моралне и материјалне висине, са које ће се моћи успјешно лијечити ране наших храбрих ратника и јад ратничких породица, које су остале без својих хранитеља.

Потребно је напоменути, да је, прије него што су прочитана правила, држао веома лијепу ријеч г. Срето Ј. Стојковић директор гим. у пензији, у коме је одао заслужено велико признање српској храброј војсци, која је својим јуначким подвизима задивила цио свијет, а уједно објаснио и постанак и циљ ове установе, којој се тога дана ударио темељ. Овај говор његов саслушали су сви присутни с највећом пажњом и поздравили заслуженим бурним одобравањем.

Разне вијести

Србија и Турска. Према информацијама из турског компетентног извора, рад на миру српско-турском је завршен послије конференције одржане ономад. Портин делегат Решид и српски Павловић потпуно се споразумјели у свима питањима. Текст уговора биће послан у Биоград на одобрење српској влади, а тако исто биће поднесен отоманском министарском савјету. Споразум је постигнут у неколиким питањима саобразно уговору турско-бугарском, а у другим питањума према уговору атинског. Питање о оријенталним жељезницама ријешено је према формули турско-грчког уговора утврђујући да је српска влада насљедник жељезница. Ове обавезе турске владе према Србији и сва питања која се на то односе биће изнесена пред финансијску комисију у Паризу.

Турско-бугарски далегати за преговоре о трговачком уговору држали су јуче по подне нову сједницу и ријешили су, да образују подкомисију да изради основицу за уговор. Велики Везир, министар унутрашњих дјела и министар правде путују вечерас за Једрене гдје ће присуствовати црквеној свечаности у џамији Султана Селима приликом враћања историјског одјела Пророкова, које је турска амбасада откупила у Бечу.

Против Краља Фердинанда. Бечки листови: „Најес Винер Журнал“, „Арбајтер Цајтунг“, „Цајт“, па чак и полузванични „Најес Винер Тагблат“ доносе оштре чланке противу Краља Фердинанда, коме се у погледу публиковања савезничког уговора и тајне конвенције између Србије и Бугарске у париском „Матену“, пребацује вероломство. „Најес Винер Журнал“ позива Краља Фердинанда да што прије напусти Беч.

Грци и Бугари. Атинска Агенција категорички демантује глас који су пронијели Бугари и којим се јавља да су грчки војници опколили село Хаџибејлик, да су убили извјестан број становника и пљачкали куће.

Телеграфски извјештаји

Отпутовао из Биограда

Биоград, 17. новембра

Стеван Угрон, досадашњи аустро-угарски посланик у Биограду, предао је у прошли четвртак, приликом аудијенције код Краља Петра, своја опозивна писма. Краљ Петар га је одликовао лентом ордена Св. Саве. Угрон полази данас у Беч да заузме свој нови положај у министарству спољних послова. — Биоградски Пресбиро.

Устав у Хрватској

Будимпешта, 18. новембра

Званични лист објављује царски рескрипт, којим се барон Скверлец разрјешава дужности краљевског комесара и именује баном Хрватске. — Бечки Кор.-Биро.

Краљ Фердинанд

Софија, 18. новембра

Краљ се повратио. — Бечки Кор. Биро.

Руско-турски спор

Цариград, 19. новембра

Инцидент турско-руски коначно је изравњат. Са руске стране изјављују, да је порта упутила ноту руском посланству, којом усваја руске захтјеве. — Бечки Кор. Биро.

Авијатичар Ведрин

Биоград, 19. новембра

Француски авијатичар Ведрин долазећи право из Беча, спустио се у Биоград јуче у два сата послије подне, те ће се упутити сјутра рано за Ниш, одакле ће прослиједити за Цариград без да се зауставља на путу. — Биоградски Пресбиро.

Румунска зелена књига

Букурешт, 19. новембра

Министарство спољних послова раздало је данас посланицима у парламенту румунску зелену књигу. — Бечки Кор. Биро.

Забавник

Може ли жена шутити? Како се јавља из Петрограда, тамо је ових дана изведен покушај, да ли може жена одржати службене тајне. Тај покушај је извађан у телеграфском звању. Један превејанац дошао је при томе на врло оригиналну замисао, с којом је био увјерен да ће измамити женску слабост, која се након покушај заиста и показала. Овај превејанац је знао да се вјереница његовог пријатеља Марикова налази у једном петроградском уреду као телеграфистица. Он је хтио знати, хоће ли одаслати она телеграм своме вјеренику, који шаље његина противница. Један послужник дође у телеграфски уред и преда ову депешу: „Грегор Маринов, Невски Проспект, Петроград. Зашто нијеси јуче дошао, очајно те очекивах. Данас 8 сати Колосеум. Тисућу поздрава. До вијека твоја Марта“. Јадна дјевојка прочита то и спусти руку са тастера, проблиједи, побјесни: Зар то морам телеграфовати?!“ — повиче она. „Никада!“

Али тада се сјети своје службе и дужности, и стане типкати по тастеру, а сузе су јој капале из очију, и срце јој се кидало док је електрична струја носила њезином вјеренику тисућу поздрава од друге! Она сврши свој посао и лијући горке сузе поврати се кући. Никоме ништа не рече о томе, него напише своме вјеренику опросно писмо. Наравно је, да је вјереник био сав у чуду, кад је добио лист од своје вјеренице у ком му ништа не спомиње, него једноставно вели, да га не треба више. Он похрли к њој. Она му исприча историју телеграма, а кад су дуго потраживали извор те депеше, онда су истом нашли вјерениковог пријатеља као аутора те вијести. То је с једне стране показало, како жена не може шутити, а с друге је стране повећало љубав вјереника.

Пророчанство за год. 1914. Сваке године у мјесецу новембру објављује позната париска пророчица госпођа Тебе своја пророчанства за сљедећу годину. Некада добро погоди будуће догађаје, као што је на примјер погодила балкански рат. Али некоја су је опет пророчанства оставила на цједилу. Пазимо што опет „прориче“ за годину 1914. Сљедећа година одликоваће се красним гестама и великим хероизмом! Показати ће нам се препорођење нове Европе, трак звијезде у ових идејала. Париз проживјети ће трагичне и узвишене сатове те фриволне догађаје. Бити ће много двобоја знаменитих људи као никад прије, од којих ће један ради судјеловања високе особе од војске побудити сензацију. У Француској букнути ће сензационални државни процес, који ће проузрочити уличне немире. Размахати ће се изнова борба за раставу цркве од државе. Започети ће уједно и народни бој против напредовању туђинаца. Знанствени геније Француске изненадити ће цијели свијет. У Њемачкој бити ће све немирно и нестално. Из руку појединих Нијемаца са сјевера и с југа читала је госпођа Тебе разне распре, што значи темељите промјене, немире, рат, па и устанак. Из руку Аустријанаца читала је такођер узнемирујућих ствари, а код Мађара јоште горих! Енглеска ће проживјети тешке дане. То је земља у којој ће бити најдалекосежнијих промјена. У Португалској бити ће опет успостављена монархија — краљевство. На Балкану није никако још рат довршен, а Мухамед ће још трпјети и још даље узмицати. Такођер и Америчке Савезне Државе доживјети ће велика разочарања и немире. То је по прилици све што мадам Тебе прориче свијету за годину 1914.

ОГЛАСИ

МАРКО ДАКОВИЋ, адвокат, налази се с канцеларијом у Катунској улици бр. 112.
п. п. бр. 54. 3—4

Даје часове на **Клавиру,** из **француског** и **немачког** језика. — Тражи се клавир под кирију. — За услове упитати у кући Катунска ул., бр. 107., (преко од Црногорске Банке). п. п. бр. 54. 1,3

П. п. бр. 15 8—50

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник Радомир Орлински Кривокапић

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ